

ПСИХОДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Тептюк Ю. О.

*кандидат психологічних наук, викладач кафедри психології
Уманський національний університет
м. Умань, Україна*

Подрушняк Н. Г.

*здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 «Психологія»
Уманський національний університет
м. Умань, Україна*

Вивчення психологічних аспектів професійного становлення психолога як суб'єкта праці на етапі допрофесійного розвитку можна охарактеризувати як знаходження психологічної специфіки на стадії підготовки до професійного вибору та стадії професійної підготовки. Професійне становлення психолога як суб'єкта праці на стадії професійної підготовки є формуванням психологічної структури, яка містить мотиваційний, ціннісно-смісловий та професійно-особистісний компоненти.

Мотиваційний компонент містить мотивацію до діяльності в її різноманітних аспектах. Мотивація розвитку професійних здібностей пов'язана з бажанням людини розвивати та удосконалювати свої професійні навички і здібності. Мотивація професійної підготовки суб'єкта праці відіграє важливу роль у формуванні його професійної компетентності. Необхідна ступінь спрямованості суб'єкта на професійну діяльність є джерелом, яке активує його активні й творчі резерви, зв'язок з пізнавальною діяльністю яких є обов'язковою умовою успішного протікання процесу професійного становлення.

Ціннісно-смісловий компонент виявляється як відношення особистості до базових ціннісних позицій: доброзичливість світу, його справедливість, особистісна цінність власного буття та індивідуальності. Він є ядром професійного становлення суб'єкта праці та регулятором професійної діяльності, формуючи сенси й цілі діяльності суб'єкта і регулюючи способи їх досягнення. Процес професійної підготовки суб'єкта праці не обмежується набуттям навичок та знань, оскільки містить у собі формування системи цінностей, мотивів та сенсів, які визначають ставлення до професійної діяльності. Ціннісно-сміслові орієнтації є результатом

взаємодії суб'єкта праці з навколишнім світом, іншими людьми та самим собою, які впливають на формування цінностей і смислів професійної діяльності. Активне формування ціннісно-смыслових орієнтацій відбувається на етапі допрофесійного розвитку, коли суб'єкт починає визначати свою ідентичність, життєві цілі та професійне майбутнє. Ціннісно-смысловий компонент тісно пов'язаний з мотивацією й ефективністю професійної підготовки. Якщо студент, майбутній психолог, вбачає сенс у тому, що він вивчає, та вірить у цінність здобутих знань, то він буде більш вмотивованим й успішним у своїх навчально-професійних досягненнях.

Професійно-особистісний компонент складається з професійно важливих якостей майбутнього психолога, головними з яких є емпатія та рефлексія. Вони формуються в процесі навчально-професійної і трудової діяльності. Задатки, потенційні здатності для виконання певної діяльності, визначаються індивідуально-психологічними якостями людини та присутні у ній заздалегідь. Придатність до діяльності формується самою діяльністю. Наявність у суб'єкта праці професійно важливих якостей не гарантує його успіху в професії. На початкових етапах професійної діяльності, на стадії допрофесійного розвитку, успіх значною мірою залежить від наявності професійних здібностей. На етапі професійної підготовки, засвоєння суб'єктом праці професії відбувається перебудова і трансформація уже наявних у нього якостей, а також зародження та розвиток нових професійних якостей відповідно до вимог професійної діяльності. Для психолога емпатичні здібності грають важливу роль, оскільки вони допомагають встановлювати зв'язок з іншою людиною, створювати атмосферу довіри й розуміння проблем та емоційного стану іншого. Рефлексивність як здатність людини усвідомлювати й аналізувати свої думки, дії, досвід та взаємодію з навколишнім середовищем, допомагає психологу стати більш усвідомленим професіоналом, краще розуміти свої сильні та слабкі сторони, приймати і використовувати критику для покращення своїх навичок і розвитку компетентності. Також професійно важливими якостями для психолога є емоційна врівноваженість, комунікативність, прагнення до саморозвитку, тактовність.

Нами було сформульовано банк взаємодоповнюючих психодіагностичних методок для визначення загального рівня професійного самовизначення студентів-психологів, а також мотиваційного, ціннісно-смысового та професійно-особистісного компонентів досліджуваного психологічного явища.

З метою дослідження загального рівня професійного становлення майбутніх психологів ми рекомендуємо «Методику самооцінки кар'єрного розвитку учнівської молоді «СКРУМ» (автор О. Ігнатович), яка складається з 20-ти питань, які стосуються обґрунтованого обрання професії та відповідної професійної освіти; розуміння вимог професії та відповідності

їй своїх особистісних якостей, інтересів та здібностей; планів на майбутнє працевлаштування за фахом та кар'єрний розвиток; докладання необхідних зусиль для досягнення професійних цілей; самостійності щодо обрання майбутньої професії [2].

Для дослідження мотиваційного компонента професійного становлення майбутніх психологів ми рекомендуємо методику «Діагностика мотивації до успіху» (автор Т. Елерс, адаптовану І.А. Васильєвим) [1]. Зазначений опитувальник дає змогу визначити вияви цілеспрямованості, самостійності, старанності, честолобства, вимогливості до себе, стабільності, працьовитості, наявності схильності відкладати важливі справи, важливості натхнення для ефективності виконуваної діяльності. Методика містить 41 питання, з якими можна погодитися або ні, а її результати підраховуються за допомогою спеціального ключа.

З метою дослідження ціннісно-смиислового компонента професійного становлення студентів-психологів ми радимо «Методику діагностики смисло-життєвих орієнтацій (СЖО)» (автори Дж. Крамб та Л. Махолік, адаптація Д.О.Леонтьєва). Опитуваним пропонується 20 пар протилежних за значенням тверджень, де потрібно обрати те з пари, що більше відповідає їхнім смисложиттєвим позиціям. Завдяки цій методиці вивчаються такі смисложиттєві орієнтації як цілі в житті (цілеспрямованість, плани на майбутнє); емоційна насиченість життя (сприйняття теперішнього життя як цікавого та наповненого сенсом); самореалізованість (оцінка минулого як осмисленого й продуктивного); локус контролю (відповідальність за події у житті).

Для визначення такої складової професійно-особистісного компонента як здатність майбутніх психологів до рефлексії нами було рекомендовано «Опитувальник рефлексивності» (авт. А.Карпов), який дозволяє визначити схильність опитуваних до глибокого самоаналізу, їхню здатність розуміти особливості власного емоційного стану та знаходити взаємозв'язок між ними і різними життєвими подіями. Обрана методика дає можливість дослідити три часові вектори рефлексії: ситуативну (осмислення актуальної ситуації, розуміння свого емоційного стану та коригування поведінки відповідно до мінливості зовнішніх умов); ретроспективну (глибокий аналіз минулих подій, їхніх передумов, причин та результативності); перспективну (планування та прогнозування майбутнього).

З метою дослідження такої складової професійно-особистісного компонента професійного становлення студентів-психологів як емпатія ми радимо методику «Шкала емоційного відгуку» (авт. А.Мехраб'ян, адапт. Н.Епштейна). Опитувальник складається з 25-ти тверджень, які висвітлюють схильність опитуваних до співпереживання іншим, вільного вияву почуттів, зараження чужими емоційними станами, бажання часто спілкуватися з людьми, прийняття близько до серця літературних чи музичних творів.

Література:

1. Метельська Н. Й. Психологічні основи дослідження та розвитку професійної самосвідомості працівників освіти. Методичні матеріали та рекомендації. Полтава, 2019. 105 с.
2. Кар'єрне консультування: практ. посіб. / за ред. О. М. Ігнатович. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 282 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-97>

ВЗАЄМОВПЛИВ ЧАСОВОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ТА СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Фелечко О. С.

здобувачка другого курсу магістратури спеціальності Психологія

Міжнародний університет

*Науковий керівник: **Бедан В. Б.***

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та психології

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

У сучасних умовах соціальної нестабільності проблема суб'єктивного благополуччя особистості набуває особливої актуальності. Суб'єктивне благополуччя відображає індивідуальну оцінку людиною якості власного життя, рівень задоволеності різними його сферами та баланс позитивних і негативних переживань. Воно виступає важливим показником психологічного здоров'я, емоційної стабільності та ефективної соціальної адаптації особистості.

Сучасні дослідження свідчать, що суб'єктивне благополуччя формується під впливом різноманітних психологічних чинників, серед яких важливе місце займає часова спрямованість особистості. Те, як людина сприймає власне минуле, переживає теперішнє та прогнозує майбутнє, значною мірою визначає її життєві цілі, рівень мотивації, ставлення до труднощів та здатність підтримувати позитивне бачення життєвої перспективи [3; 7].

Попри значну кількість досліджень суб'єктивного благополуччя [2; 4; 5; 6 та ін.], недостатньо вивченим залишається питання ролі часової спрямованості особистості у формуванні психологічного благополуччя в умовах соціальної нестабільності.